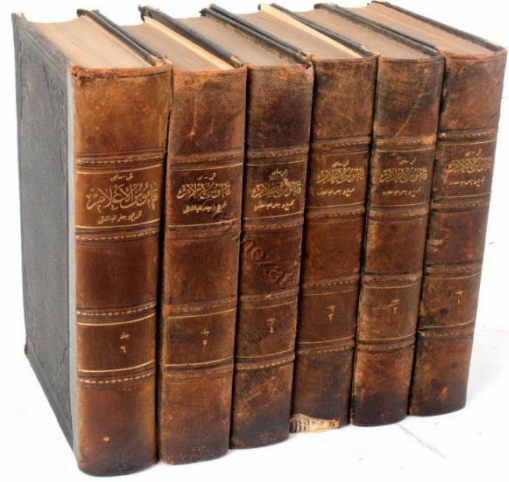

Direnif ve DiriliŖ

Medenî ve medeniyet

Milletimiz hamdolsun, medenî bir millet. Bu "medenî" sıfatı, sâde haliyle "Ŗehirli" mânâsına geliyor; zıddı da "bedevî", yâni köylü, dağlı, çöllü. Bu iki kelimede de ne yüceltme, ne de aŖađılama mânâsı var. Ne Ŗehirli olmak bir imtiyaz, ne de köylü olmak bir ayıp.

Ama "medeniyet" başka bir mefhum, Ŗehirle falan da pek bir alâkası yok. Küçük çarŖı, köy, mahalle mescidleri de selatin camiler de herkese açıktır ve Ŗehirli ile köylü omuz omuza namaz kılar. İster devlete ait, ister hayır sahipleri tarafından kurulmuş sayısı mechul kütüphanelerin kapısından içeriye girmek isteyenlere Ŗehirli-köylü tefriki yapılmaz; başka bir tefrik de yapılmaz. Gene bânîsi ister devlet, ister hayır sahipleri olsun, halka vakfedilmiş Darülaceze, DârüşŖafaka, Himaye-i Etfal, Darüleytam ve benzeri hastahane, bimarhane, imarethane, dârüs-sihha, dârüttedâvî, dârülâfiye, dâr-rüşifâ, dârülitâm, dârülmecanîn, dârürrâhe ve her türlü hayrat da herkese açıktır. Zaten "hayırlar" mânâsına gelen "hayrat", teessüsünde karşılıksız iyilikten başka maksat bulunmayan; "vakıf" da gene karşılıksız iyilik maksadıyla halk'a terkedilmiş her türlü kıymet demektir. Bu gün millileŖtirilerek "karşılıksız hayır müessesesi" vasfı sadece isminde kalmış olan ve ticaretten başka iŖtigal sahası olmayan ecdad yâdigârı vakıflar fiiliyatta kâr maksatlı müesseselerdir. İsminde bu iki kelimeden biri veya ikisi de bulunan ama hakikatte "Ŗirket" ten başka bir Ŗey olmayan müesseseler de vardır.

Memleketin dört bir tarafına yayılmış vakıf mekteblerinde de merkezî hükümetin kurduğu mekteblerde de yâni her türlü maarif müessesinde kezâ. Tahsil herkese serbest ve ücretsizdir; kimsenin önüne herhangi bir mâni yoktur. Yeter ki okumak istesin. İster devlete ister hususi teşebbüslere ait olsun, her türlü müessesede vazife basamaklarında yükselmek de öyle. Tahsilde de makamda da yükselmenin tek ölçüsü liyakattir. Hepsinden mühimmi bu kıstas, her yerde, herkese tatbik edilir; dini, inancı, ırkı, rengi, cinsi, soyu, sopyu, nesebi ne olursa olsun, hattâ devletin tebaası olsun olmasın. Bazı mutaassıb zihniyetler anlamakta zorlansa da, en üst devlet kademelerine yükselme başarısı göstermiş gayri müslimlerin sayısı gözden kaçamayacak kadar çoktur. Dünyada emsali olmayan bu medeniyet sadece bizim milletimize mahsusdur.

Başka mühim bir husus da bu medeniyetin devlet eliyle, zoruyla değil, milletin kendi hür iradesiyle teessüs ve temadi etmesidir. Yâni medenî olan sadece devlet değil, yediden yetmişe bütün millettir. Çünkü bu medeniyetin menŖei bu milletin

kültürüdür. Çanakkale’de yaralı Anzak askerini kucağında taşıyan yaralı Türk askeri bir kanun ve emir sebebiyle mi bunu yaptı?

Lügate göre medeniyet: *Adaletin hâkim olduğu, insanca iyi, doğru, emin ve ferah yaşayış. Yaşayısta, içtimaî münasebetlerde, ilim, fen ve san’atta tekâmül etmiş cemiyetlerin hâli* mânâsına geliyor. Buradan da medenî kelimesinin “şehirli” den ileri, ikinci ama asıl mânâsı: bu medeniyete dâhil olan, bunun bir parçası olduğunun farkında ve şuurunda olan ve bununla iftihar eden herkestir, bunların hepsi bu sıfatı hak eder; bu medeniyetin vücud bulmasında hissesi olsun, olmasın. Bu mânâda medenînin zıddı vahşî, medeniyetin zıddı ise vahşet oluyor. İşte milletimiz bu mânâda medenî bir millet; hem de emsali olmayan bir medenî millettir.

Bu medeniyet insan eliyle teessüs etmiş her şey gibi, tam mânâsıyla mükemmel olmayabilir. Ama milletimiz tarihi boyunca hiç bir zaman vahşi olmamıştır. Tam tersine hem kendi halkına hem de idaresi altındaki her millete hattâ harp esirlerine karşı daima âdil muamele etmiş, din ve vicdan hürriyeti ve refah temin etmiştir. Bunun bilim, fen ve teknoloji ile de pek bir bağı, alâkası yoktur. Tek alâkası ilim, fen ve teknolojinin her imkân gibi medeniyetin emrine verilmiş olması, medeniyet için ve en medenî kıstaslar içinde kullanılmış olmasıdır. Bu teknolojinin de medeniyetle alâkası ancak medeniyetin teessüsüne vesile olması hâlinde bahis mevzuu olabilir; yoksa medeniyet sâde teknoloji demek değildir.

Bu gün teknoloji denince akla ilk gelen milletler bir zamanlar kıt’alar arası seyahatler yaptılar. O zamana kadar bilmedikleri bir kıt’aya gidip ora halkını emsali görülmemiş katliamlarla yok ettiler, adeta yeryüzünden ve tarihten sildiler. Üstelik bu insanlara ait her türlü medeniyet emaresini de yok ettiler. Bu gün İnkalar, Mayalar ve Aztekler hakkında dişe dokunur malûmata ulaşmak çok zor, neredeyse imkânsızdır. Ancak uzay, uzaylılar ile “ezoterik” denilen, gizli tutulduğu iddiasıyla merak celbetmeye çalışılan eski inanışlar sahasındaki safsatılar belki.

Bu kıt’ada kurdukları sun’î devletlerin hepsinin kültürleri Avrupa’daki menşeleri gibi çapulculuk, harp, gasp, öldürmek, yok etmektir. İlim ve teknolojilerini bu hedefler istikametinde kurarlar ve geliştirirler. Bu hırsla zamanın en ileri teknolojilerine sahip olurlar, bunu silah kuvveti olarak kullanırlar. Bu kuvvete karşı koyacak teknolojileri olmayan memleketlerin tabiî zenginliklerini talan ederler. Okyanus ötesinden kıt’alar arası yolculuklar yaparak saldırırlar, gasbederler, milyonlarca insanı öldürüp bir o kadarını sakat, aç, sefil ve muhtaç bırakırlar. İşte bu hâl kelimenin tam mânâsıyla vahşettir, bu milletlerin kültürü vahşet kültürüdür. “Gücüm var, öyleyse her istediğimi yapmaya da hakkım var” fikri vahşetin ana fikridir ve bu fikirdeki herkes, her kişi ve millet vahşettir.

Kültür ve dil

Hakikî bir medeniyetin ancak sağlam bir kültürle mümkün olabileceği açıktır. Kültürün temel vasıtası ise dildir. Dil sadece konuşmanın, yazmanın vasıtası değil, düşünmenin de vasıtasıdır. Duymadığı, mânâsını bilmediği bir mefhum hakkında kimse fikir sahibi olamaz, mülâhazada bulunamaz; bulunmaya kalkışsa da beceremez, başaramaz; neticede ortaya bir eser de koyamaz. Kültür ise şifahi, yazılı veya fizikî eserlerden, hassaten sanat eserlerinden tereküb eder; bunların muhassalasıdır.

İstatistiklere göre insanın hayatını idame ettirebilmesi için üç-beş yüz kelime kâfidir; çünkü insanın hakikî, mecburî yâni olmazsa olmaz ihtiyaçları son derecede sınırlıdır; üşenmeyin sayın, bir elin parmaklarını geçmez.

Bu üç-beş yüz kelime ile ne yapılabilir? Kavga etmek, döğüşmek, tartışmak için fazla bile gelir de, bazı meslekler için de ziyadesiyle yeter. Meslekleri hor ve hakir görmek için değil, sadece meslekî altyapı dışında büyük bir kelime haznesi lazım olmadığını anlatmak için sayabiliriz: pazarcılık, manavlık, hamallık, amelelik, inşaatçılık, sporculuk gibi en sade ve basit meslekler icra edilebilir. Hâ, bir de internetçilik tabiî. Adı konmamış bile olsa böyle bir meşgale var. Bunu öğrenmek için de, kullanmak için de; burada tıp, edebiyat, mühendislik gibi en zor meslekleri de her sanatın her dalını da mükemmelen icra etmek ve herkese yaymak, anlatmak, öğretmek için de içte o üç-beş yüz kelime kâfi geliyor.

Bu hakikat bize neyi anlatıyor? Kelime haznesinin kimse için mühim olmadığını mı? Kimse için değilse bile "benim bildiğim bana yeter" zihniyetinde olanlar için öyledir her halde. Bunun adını şimdi koymağa lüzum yok. Zaten böyle düşünenler bu yazıyı buraya kadar bile okumuş olamazlar; okudularsa da devam etmeleri için sebep yok aslında. Bu merak fukaralığını deşelemenin bir mânâsı da.

Ama "yok arkadaş, bu kadarı bana yetmez; ben dilimi adamakıllı bilmek, adam gibi kullanmak istiyorum" diyenlerin evvelen bu hedefe ulaşmak için istemenin kâfi olmadığını bilmeleri icabeder. Yâni "kendiliğinden" öğrenilmiş, sahip olmak için hususi bir gayret sarf edilmemiş bir dil bilgisi kâfi değildir.

"Kendi dilimizi de mi ayrıca öğrenmemiz lâzım?" diyenlere el cevap: evet, aynen öyle. Bu tahsilin ilk adımı ise insanın kendi diline sahip çıkmasıdır. Nasıl mı? Buyurun bu uzun ve meşakkatli yolun haritasına bir göz atalım.

Yol Haritası:

Diline sahip çıkmak kolay bir iş değil; zahmetsizce başarılabilecek, zamanın modalarına, örf ve âdetlerine uygun, çabucak başarılıp bitiriliverecek bir iş hiç değil. Bu yola girmeye niyetlenen olursa gözünü korkutmak, ürkütme için değil; sadece hakikati dile getirmek için söylemek zorundayız ki, belki bir ömür sürecek, belki de hiç bitmeyecek bir iş. Aslında bir iş, bir vazife, bir meşgale değil; bir hâl, bir vaziyeti, bir hayat tarzı, hayata bir bakış tarzı tamamen.

Her şeyden evvel şunu bilmek, kabul etmek, doğru anlamak lâzım: dilimiz bir hayli uzun zamandır işgal altında. Eşi görülmemiş bu işgalin tarihini, faillerini, sebeplerini bir kenara bırakıp, diline sahip çıkmak isteyen herkesin bilmesi gereken iki mühim meselesine bakacak olursak birincisi: dilimiz, kültürümüz ve medeniyetimiz üzerinde büyük tahribatlar yaptığı ve ikincisi de halen devam etmekte olduğudur. Belki üçüncü bir mesele de bunu hafife almaya hakkımızın olmadığı olabilir. "Ne olmuş canım, o da Türkçe, bu da Türkçe; maksat meram anlatmak değil mi, hangisini kullansak olur" demek, meseleyi halletmek bir yana, işgal zulmüne iştirak olur ki, bu da zulmün ta kendisidir.

Bir başka istatistik orta dereceli okulları bitirenlerin yüzde 80'inin okuduğunu anlamadığını, yüzde 90'ının da bildiğini anlatamadığını gösteriyor. Bu yüzden çoğu Üniversitede Türkçe temel bilimlerden biri olarak ayrıca okutuluyor. Bunun

bahis mevzuu işgalle pek ilgisi olmasa da "kendiliğinden" elde edilen dil, yâni konuşma ve yazma melekesinin hiç de kâfi olmadığına bir göstergesi.

Esasen işgal, bu günkü haliyle başarısını biraz da bu nemelazımcı tavra borçludur.

Meselâ Türkiye ve Türkçe sevdalısı Prof. Dr. Beynun Akyavaş hocamızın şu cümlelerine bir göz atalım:

Aydın olduğunu tevehhüm eden ve neye, kime benzediği, neye, kime hizmet ettiği belli olmayanların tepeden baktıkları halkımızı iyi tanımak lâzımdır. Doğrusu O da bunları kendisinden bilmemekte, bizim âlemimizden kopmuş, dinî ve millî hiç bir hissi kalmamış, üstelik aşağılık duyguları içinde kıvrandığı halde kendini üstün görenleri çok iyi tanımaktadır.

Atalarımızdan intikal eden kültür mirasına sahip olan ve bunu kıymetli hazinesi olarak muhafaza eden nesiller yetiştirmek şarttır. Eğitim sistemi hassasiyetle, heyecanla, inançla en baştan ele alınmalı, bilhassa yayın vasıtalarından istifade ederek "düşünce özgürlüğü" adı altında mukaddes bildiğimiz her şeyimizle alay eden, tarihimizi tahrif ederek unutturmaya çalışan ve şahsî çıkarlarını her şeyden üstün görerek sinsi gayretler içinde olan yıkıcılara, bölücülere hiç bir şekilde müsaade edilmemelidir.

(Sultaniyegâh İstanbul; S: 192)

Hocamız önce acı bir hakikati dile getirip sonra "yetiştirilmeli", "müsaade edilmemeli" kelimeleriyle Devleti vazifeye çağırıyor. Kibarlığından bize, yani okuyucuya bir şeycikler demiyor. Sıradan okuyucunun bunları tasdik etmesi tabiidir; tasdik edip geçmesi. Ama acaba bu, yâni manzaraya hayflanıp kabahati Devlete yıkmak kâfi midir? Diyelim Devlet meseleye yâni "yetiştirme" işine el attı. Daha önce yetiştirilenler, yâni noksan yetiştirilenler ne olacak?

Eğri oturup doğru konuşalım; acaba biz bu manzaranın neresindeyiz? Diyelim çizilen manzaranın iki ucundan birinde değiliz; ama acaba hangi kenara yakınız?

Meselâ şöyle bir deneme yapsak nasıl olur? Acaba yukarıda geçen "tevehhüm" kelimesini görünce tavrınız ne oldu?

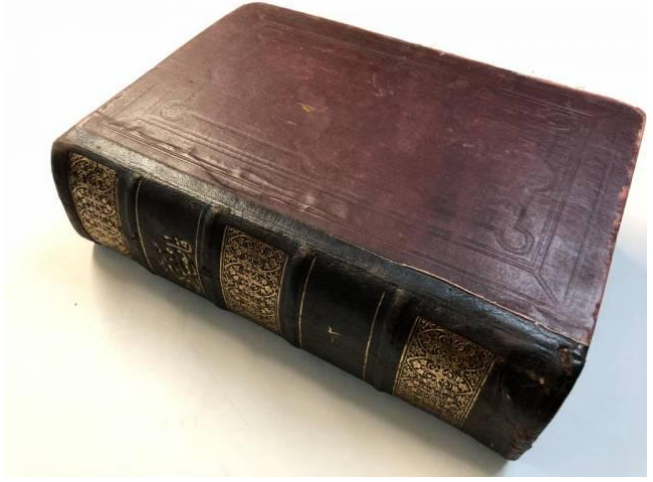
- Kesinlikle biliyordunuz, dikkatinizi bile çekmedi
- Tahmin edebiliyordunuz, o mânâ ile okumaya devam ettiniz
- Tahmin edebiliyordunuz, emin olmak için lügate baktınız
- Cümlenin akışından bir mânâ yükleyip devam ettiniz
- Bilmiyordunuz, lügate bakıp öğrenip sonra devam ettiniz
- Bilmiyordunuz, esasen böyle "arkaik" kelimelerin kullanılmasını hoş görmüyorsunuz; okumayı orada bıraktınız veya geçip devam ettiniz

Bilenler ve lügate bakanlar okumaya devam edebilir; diğerlerine sözüümüz yok.

Devam edenler için yol haritasının "kapak" maddesini netleştirelim: yolun olmazsa olmazı "lûgat" tir. Mânâsının net bilindiğinden emin olunmadıkça duyulan

her kelime için müsaid bir zamanda, okurken ve yazarken her zaman lügate bakılacak. Üşenmeyin, lügat kullanın, "benim bildiğim bana yeter" demeyin.

Yâni elimizin altında mutlaka lügat bulunacak; öyle cepte taşınan cinsden sıkıla sıkıla suyu gitmiş tortusu kalmış "mini" lügat değil, internet lügatleri hiç değil; şöyle adamakıllı, adam gibi lügat. Hem de bir tane değil, mümkün olduğu kadar çok ve çeşitli olacak; hattâ hepsinin tek dilli (Türkçeden Türkçeye) olması şart da değil, kâfi de değil. Meselâ takribî bir asır evvel neşrolunmuş Türkçeden bir Avrupa diline lügatte bile dil hazinemizin duyulmadık, bilinmeyen kelimeleri bulunabilir.

Yol haritasının maddelerine gelince:

Evvelen: dilimize karşı yürütülen katliamı durdurmamız, can çekişen sevgili dilimizi canlandırmaya çalışmamız, tahribatı tamir etmemiz icabeder. Bunun da başlangıcının herkesin kendi nefsinin, sonra yakınlarını, hassaten gençlerimizi bu sahada şuurlandırmak olduğu açıktır.

Saniyen: geçmişimizle aramıza çekilen uçurumu yok etmenin kolay olmadığı, olamayacağı da açıktır. Şu andaki faaliyetler ancak maziye cılız ışıklar tutmaktan ibaret kalacaktır. Ama bu ışıklar çoğaldıkça bileşip kuvvet kazanacak, yavaş da olsa zamanla köprüler haline gelecektir. Ancak bundan sonra hakikî bir dirilişten bahsedebiliriz; velev ki bunları şimdiki nesil göremese bile.

Salisen: horlanıp yıpratılan, sonra yok edilen kültür değerlerimizi belki geri getiremeyiz, tamir edemeyiz, yerlerine yenilerini de koyamayız ama dilimizi Vandal işgalinden koruyabilir, kurtarabiliriz.

Rabian: Medeniyetleri var eden kültür, onun da temeli dildir. Öyleyse dil bizim evleviyetli meselemizdir. Dil bir yardımcı, evcil bir hayvan gibidir. Bakılır lüzumunca terbiye edilirse, yâni ona hâkim olunursa sahibini uçuran bir küheylân olur, değilse hantal, yabancı bir hayvan olarak kalır.

Hâmisen: Her eski kötü, her yeni iyi değildir. Bir kelimeyi sırf eski diye atıp, kullanmaktan vazgeçip bir diğerini sırf yeni diye kullanmaya başlamak akıl kârı değildir. Kelimeleri devlet zoruyla sokak köpekleri gibi itlâf etmek ne akılla ne vicdanla ne de vefa ile bağdaşır; düpedüz zulümdür. Dil'e zulüm, insana zulüm, kültüre zulüm, medeniyete zulüm, vatana zulümdür. Ne demek öztürkçe? Öz İnegöl köftecisi, Öz Antep baklavacısı, Öz Adana kebabçısı falan gibi!

Konuştığımız ve yazdığımız, çoğu zaman ehemmiyet vermeden, üzerinde fazlaca düşünmeden kullandığımız dil bize ecdadımızın kudsî bir emanetidir. Ona hakkını vermez, hor kullanır, kıymetini bilmez, sevmez ve saymazsak; hele de ona ayyar eli değmesine, bir avuç mütegalibenin tasallut etmesine, tağyir ve

tebdil etmesine, bozmasına ifsad etmesine karşı çıkmaz, izin verirse; hattâ bunlara boyun eğerek bu görülmemiş zulme katılırsak o mübarek atalarımıza ve de bu işgalin acısını bizden fazla çekecek olan sonraki nesillere bunun hesabını nasıl verebiliriz?

Kelimelerin sadece yazılışları ve mânâları değil, telaffuzları yani söylenişleri de mühimdir. "Sadeleştirme" diye başlatılıp basitleştirmeye, dili ayağa düşürmeye dönüşen bu "Öztürkçeleştirme" adı verilen katliamı kelimelerden taşıyıp kaidelere de tatbik etme çılgınlığı, bir teselli damlası gibi işe yarayan inceltme işaretine de sirayet edince telaffuz sahasında da büyük yıkımlar baş gösterdi. Kâğıda kaat diyen, hikâye cahili olduğu halde hikaye anlatmaya kalkışan, kendi bigâneliğinin farkında olmadan bigane bigane konuşup yazarların sayısı hızla artmaya başladı. Asıl mesele inceltme işaretinde değil, ses olarak var olan kalın ve ince "k" ve "g" gibi seslerin ayrı harf karşılıklarının olmayışındaydı. İnceltme işareti def-i belâ kabilinden bu ayıbı örtüyordu sadece. O da kaldırılınca alelacele bir telaffuz cinsi çıktı ortaya. İnceltme işaretinin üstünde bulunduğu harfi değil de bir öncekini ince okutmak için kullanılması da ayrı bir acaiblikti aslında. Bunun inceltme mi uzatma işareti mi olduğunu bilmenin zorluğu da dili köreltmenin ayrı bir faslıydı.

Şimdi şu kelimelerden hangi taraftakini kullandığımıza bakalım; bunlar asılları varken yerlerine ikame edilmeye çalışılan **sakîl** kelimelere örnekler:

Sun'î	Aslî
abartı	mübalâğa
anı	hatıra
anımsamak	hatırlamak
anıt	âbide
asal	aslî
ayrıntı	teferruat, tafsilât
ayrışım	tefrik
betik	kitap
beğeni	tercih
bilge	hakîm, ârif
bilgi	malûmat
bilgin	âlim
bilim	ilim
birlikte	beraber
birliktelik	beraberlik
çağdaş, çağcıl	asrî
çekici	cazib
doğa	tabiat
doğaç	irtical
doğal	tabiî
etki	tesir
etkinlik	faaliyet
etmen	âmil
gerçek	hakikî
gerçeklik	hakikat
hükümlü	mahkûm
ileti	haber
iletişim	haberleşme

iletmek	göndermek
ilgi	alâka
ilgili	alâkalı
ilişki	münasebet
ilke	umde
kanıt	delil
kanıtlamak	isbatlamak
kavram	mefhum
koşuk	şiiir
kural	kaide
kuram	nazariye
mutlu	mes'ud, bahtiyar
olanak	imkân
olası	muhtemel
olasılık	ihtimal
onur	şeref
onursal	fahri
öneri	teklif
özgür	hür
özgürlük	hürriyet
sanık	maznun
savsaklama	ihmâl
sevecen	müşfik
sonlandırmak	bitirmek
sözcük	kelime
tanık	şahid
uyak	kafiye
uyum	ahenk
yapay	sun'î
yapıt	eser
yasa	kanun
yasal	kanunî
yaşam, yaşantı	ömür, hayat
zorunlu	mecburî
zorunluluk	mecburiyet

Her iki sütunda da halen pek kullanılmayan aşırı veya unutulmuş kelimeler; "sun'î" sütununda alışılmış, neredeyse "oturmuş" kelimeler; diğer sütunda da gene aşırı, çünkü pek de kullanılmayan kelimeler olabilir. Bu teferruata takılmayın; şuna bakın: "sun'î" kelimelerden kullandıklarınız varsa kullanma sebeplerinizi gözden geçirin:

- "sun'î" veya "asrî" beni ilgilendirmiyor, hangi kelime meramımı anlatıyorsa onu kullanırım
- "sun'î" lerin yanlışlığını de "aslî" lerin de hepsini biliyorum; zaman zaman aceleden, dikkatsizlikten hattâ ihmâlden "sun'î" lerden kullandığım oluyor.
- dilimin / kalemimin ucuna gelen kelimeyi bu açıdan incelemem, kullanır giderim
- daha çok "sun'î" leri kullanıyorum, bazılarının "aslî" lerini ilk defa görüyorum

- e) "sun'î" ler bana daha çekici geliyor; bunları kullanınca daha bilgili, daha çağdaş, daha ilerici; ne bileyim, daha "makbul" olacağımı düşünüyorum
- f) özellikle yazarken sun'î ler kullanılmalı; çünkü yazar okuyucunun nabzını tutabilmeli, beğenilerine cevap verebilmeli; bu "okunur" olmanın ilk şartı bence

Kendi seçiminiz için yorum yapmak size ait. Neticede kimse kimseyi şöyle veya böyle konuşmaya yazmaya zorlayamaz, zorlamamalı. Diline saygı duyanların, ona sahip çıkma taraftarı olanların tercihi zaten belli.

Bahri Akçoral